УДК 658.7
JEL L810, F100

Тараненко Ю. В., асп.
КНУ імені Тараса Шевченка

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ТА СТРУКТУРИ ЛОГІСТИКИ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті досліджено теоретичні аспекти особливостей логістики на торговельних підприємствах оптової та роздрібної торгівлі. Розглянуто вимоги щодо ефективного управління логістичною системою, дано визначення понять "логістична система" та "логістика торговельного підприємства", представлено класифікацію логістичних систем. Оцінюється вплив раціонального використання логістичних методів на діяльність підприємства, визначено основні показники ефективності логістичних процесів.

Ключові слова: *логістика; логістична система; логістичні процеси; торговельне підприємство.*

З розвитком споживчого ринку України однією з головних ланок в реалізації господарських та соціальних завдань виступає торгівля, яка з кожним роком демонструє все більш інтенсивні темпи розвитку. Це зумовлено зростанням вимог з боку покупців до асортименту, якості обслуговування, додаткових послуг.

У зв'язку з цим підвищується роль і значення управління торговельними підприємствами, які є складними системами з багатьма зовнішніми та внутрішніми зв'язками. Щоб бути конкурентоспроможними в ринкових умовах, ці системи повинні ефективно функціонувати, керуючи товарними потоками, забезпечуючи їх збереження на шляху надходження до кінцевого споживача, знаходячи нові можливості вдосконалення господарської діяльності. Одним з таких напрямків удосконалення є логістика, яка займається проблемами, пов'язаними з рухом товарних потоків та формуванням ефективних логістичних систем торговельних підприємств.

Питаннями теоретичних підходів до логістики торговельного підприємства займалися вчені: А. Бутов, Н. Верхоглядова, Т. Гудехуз, Л. Дубчак, С. Карнаухов, Є. Крикавський, В. Приймак, Т. Савенкова, В. Свириденко, А. Семененко, В. Сергеїв, І. Софронова, Н. Чорноиська, Н. Чухрай та інші. Незважаючи на значну кількість досягнень у теорії та практиці особливостей логістики торговельних підприємств, існує ряд

проблем, які виступають предметом дискусій та обговорень вчених-економістів. Це визначається особливостями логістики роздрібної та оптової торгівлі.

Тому метою статті є дослідження теоретичних підходів щодо особливостей логістичних процесів торговельних підприємств на сучасному етапі економічного розвитку.

Іноземний досвід показує, що основою успішного функціонування підприємств є логістика. Застосування логістичного підходу на торговельних підприємствах дозволяє не тільки покращити рівень торговельного обслуговування кінцевих споживачів, але й при цьому мінімізувати загальні витрати.

В Україні невелика кількість підприємств використовує логістичні підходи, в основному – підприємства з іноземними інвестиціями, які мають чітко сформовану логістичну систему та відділи логістики.

Формування економічних відносин в умовах нестійкого зовнішнього середовища потребує високоефективних способів і методів управління господарською діяльністю торговельних підприємств. Одним з найпрогресивніших науково-прикладних напрямів є логістизація, яку А. І. Семененко визначає як "тотальну організацію логістичних систем та ланцюгів на основі теорії логістики" [1].

Приймак В. М. під логістикою розуміє управління трьома потоками: матеріальними, інформаційними, фінансовими, мінімізуючи витрати, та задоволення вимог споживачів [2, с. 138].

Бутов А. визначає логістику як науково-практичний інструмент спільного господарювання багатьох економічно самостійних ринкових структур, що дозволяє досягти раціональної організації потокових процесів, які відбуваються в просторово-часовій послідовності, з метою виявлення та реалізації потенційних резервів управління й отримання, в кінцевому рахунку, додаткових доходів і прибутку цими структурами переважно за рахунок суспільно-корисних, головним чином виробничих факторів і джерел [3, с. 162].

Верхоглядова Н. І. в [4, с. 194] вважає логістику на рівні підприємства своєрідним інструментом підвищення конкурентоспроможності підприємства, який дозволяє організувати на підприємстві внутрішні процеси з мінімальними витратами та оптимально пристосувати внутрішнє

середовище до зміни зовнішніх чинників. Підтвердженням ефективності застосування логістичного інструментарію у практичній діяльності підприємства є зменшення загальних витрат, скорочення тривалості технологічних процесів.

Основними детермінантами розвитку логістики на сучасному етапі є фактор часу, що зумовлює необхідність прискорення переміщення матеріальних потоків у логістичному ланцюгу (ЛЛ), а також фактор простору, тобто місце і локалізація об'єктів логістичного управління. Для досягнення тривалої переваги над конкурентами, необхідно виробити новий підхід до управління часом та простором. А це можливо лише при наявності ефективної логістичної системи [5].

Найбільш поширене у вітчизняній літературі визначення є наступне: "Логістична система – це адаптивна система зі зворотним зв'язком, виконує ті чи інші логістичні операції і функції. Вона, як правило, складається з декількох підсистем і має розвинуті зв'язки з зовнішнім середовищем" [6].

Відомий німецький вчений Тімм Гудехуз у своїй книзі "Логістика: основи, стратегії, додатки" [7] розглядає логістичну систему як сукупність основних компонентів: внутрішня логістика, зовнішня логістика, мережі поставок.

На нашу думку, логістична система – це цілісна, динамічна система, яка включає в себе функціональні елементи, має зворотній зв'язок та виконує логістичні функції, наприклад, доставку товарів у визначений час, мінімізуючи витрати.

Розглянемо класифікацію логістичних систем:

– за сферою діяльності підприємства (одногалузеві та багатогалузеві);

– за управлінням (виробництво, постачання, збут);

– за територіальним розташуванням (регіональні, національні, міжнаціональні);

– за рівнем бізнесу (потужністю).

Під логістичною системою розглядають торгове, виробниче підприємство, а також підприємство, яке надає послуги, та територіально-виробничий комплекс.

Таким чином, логістика торговельного підприємства – це єдина, взаємопов'язана та взаємозалежна система, що поєднує логістичними ланцюжками процеси закупівель і збуту.

На рис. 1 відображено структуру логістичної системи торговельного підприємства.

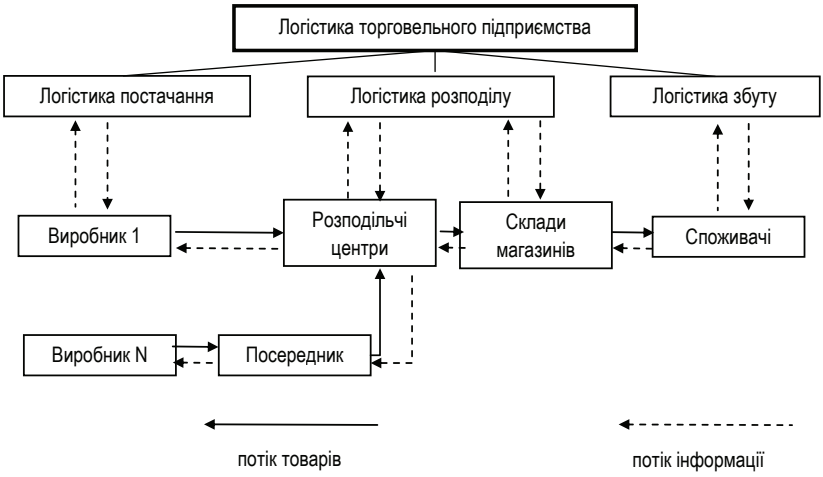

Рис. 1. Структура логістичної системи торговельного підприємства
Джерело: побудовано автором на основі [8].

Правильно організована логістична система на торговельному підприємстві дозволяє налагодити процес торгівлі з урахуванням особливостей усіх її етапів і процесів, що відбуваються з товаром від моменту його закупівлі до моменту збуту кінцевому споживачеві, і, як наслідок, значно скоротити витрати і підвищити ефективність роботи торгової компанії. Отже, об'єднання всіх торговельних процесів в єдиній системі і є задачею торгової логістики.

Основним завданням торгової логістики є організація руху та взаємодія потоків ресурсів та продуктів. Кінцева мета впровадження системи логістики на торговельному підприємстві – це підвищення ефективності і прибутковості роботи компанії за рахунок максимальної інтеграції матеріальних, технічних, інформаційних ресурсів в єдину систему.

Організація торговельної логістики допомагає досягти економії витрат обігу товарів в системі "закупівля – збут" за рахунок мінімізації ресурсів, часу надходження товарів до складу, скорочення непередбачених витрат.

Для реалізації цього торгова логістика вирішує безліч завдань, основними з яких є раціональні способи управління рухом товарів, впровадження системи якості на підприємстві, розробка та оптимізація систе-

ми переміщення товарів, прогнозування обсягів попиту, оптимізація роботи складських комплексів, координація діяльності всіх підрозділів торгової компанії, розробка логістичної стратегії підприємства, систематизований облік і аналіз логістичних витрат.

Правильне функціонування торгової логістики на підприємстві призводить до збільшення прибутку торгової організації та загальному підвищенню ефективності її роботи.

Для цього логістика торгівельного підприємства має вирішити такі завдання [9]:

– вибір постачальників та посередників;

– вибір оптимального маршруту і виду транспорту для перевезення товару;

– визначення оптимальної кількості об'єктів, найбільш вигідного місця розташування складських приміщень;

– мінімізація витрат на зберігання складських запасів;

– вибір оптимального місця розташування і організація ефективної роботи торгових точок;

– підвищення рівня обслуговування клієнтів.

Таким чином, логістичні процеси торгівельного підприємства повинні виконувати такі функції: організацію системи управління ресурсами підприємства, координацію дій усіх учасників, забезпечувати значну економію ресурсів і мінімізацію витрат.

В наш час слово "торгівля" втрачає звичне уявлення про нього. В час використання новітніх технологій, з'явилися нові форми торгівлі – поза магазину: через Інтернет, вендінг, продаж один-на-один, мережевий маркетинг. У зв'язку з цим методи управління логістикою постійно зазнають перетворення. При цьому застосовуються різні принципи відбору товару, прогнозування попиту, контроль над запасами. Представники великого ритейлу давно зрозуміли, що без чіткого управління логістикою неможливо успішне ведення бізнесу. Тому ця проблема потребує теоретичного оновлення.

Основний акцент в плануванні діяльності підприємства робиться на оптимізації управління ланцюгами поставок, за рахунок чого при істотному скороченні логістичних витрат спостерігається зростання якості клієнтського обслуговування.

Дві основні вимоги для ефективного управління логістичною системою – це *знання логістичних основ як науки* та *інформаційна прозорість всієї системи*. З метою досягнення цього необхідно розробити для ланцюжка поставок таку технологічну стратегію, яка буде підтримувати кілька рівнів прийняття рішення і забезпечувати прозорість потоку товарів, сервісу та інформації.

Розглянемо логістику в оптовій торгівлі. В оптовій торговельній системі логістика виконує операції, пов'язані із замовленням, придбанням, доставкою, інформаційним супроводом, зберіганням, сортуванням і відпуском товарів.

Логістика оптової торгівлі повинна відповідати за два напрямки:

1) взаємозв'язок з організаційним удосконаленням систем товаропотоку;

2) оптимізацію внутрішньоскладських вантажопереробних систем.

Основним напрямком оптових підприємств в процесі реалізації товарів є логістичний сервіс, тобто роботи пов'язані з виконанням функцій зі зберігання товарів, транспортування, експедирування вантажів, фасування, обробка, упаковка товарів, маркування товарів машиночитаними кодами та ін. [9].

Успішної діяльності оптових підприємств сприяє швидка оборотність товару, яка залежить від задоволення покупців за допомогою асортименту. У своїй роботі оптовики орієнтуються на побажання покупців і проводять відбір товару за тими вимогами, які будуть їх задовольняти. У першу чергу це стосується повноти асортименту товарів [8]. Дана послуга є для роздрібних підприємств вигідною, тому що формує необхідний асортимент товару в одному місці, позбавляючи від додаткової роботи і заощаджуючи кошти. Багато оптові організації працюють зі своїми постійними клієнтами на умовах надання товару в кредит.

Негативним моментом такої політики є додаткові витрати, пов'язані з витратами на зберігання великих запасів. Виходом з такої ситуації є формування асортименту товару, попит на який є найбільшим, або орієнтація на великих покупців, для яких формується необхідний асортимент товарів.

Іншим напрямком успішної діяльності оптової компанії є скорочення часу реалізації замовлення. Застосування логістичної системи "just in time" (вчасно) дозволяє якнайкраще вирішити цю проблему, забезпечуючи вивільнення коштів із запасів і скорочення операційних витрат виробництва.

Розглянемо логістику в роздрібній торгівлі. На сьогоднішній день в магазинах можна побачити велику кількість різноманітного товару від найдешевшого до найдорожчого та вибрати оптимальний варіант за ціною та якістю.

Рішення логістичного характеру мають формуватися вже на стадії проектування магазинів, приміщення яких відповідають вимогам наскрізних технологічних процесів. З урахуванням інтересів наскрізних технологічних процесів вибираються [10, с. 193]:

- зручність пересування покупців по території магазину;
- оптимальні розміри торговельних, складських, службових приміщень і технологічних зон;
- ширина дверних отворів;
- висота і площа розвантажувальних рамп;
- сучасне планування торговельних залів.

Всі елементи виробничих сил магазину, а саме: технологічне устаткування, приміщення, кадри, товари та інформація повинні утворювати єдину систему, яка повинна складати загальну систему товарообігу.

Використовуючи логістику в роздрібній торгівлі, ми можемо побудувати послідовну, узгоджену стратегічну схему, яка дозволить своєчасно реагувати на запити споживачів та максимально реалізувати сильні сторони підприємств. Головними елементами такої стратегічної схеми є вивчення торгової зони та інші дослідження логістики. Потрібно проводити аналіз споживачів та моніторинг конкуренції та попиту в межах логістики.

Практичний досвід показує, що правильне застосування логістичних методів дозволяє підвищити ефективність торгівлі та зменшити деякі витрати за рахунок:

– зменшення орендних ставок складських приміщень і тарифів на обробку;

– зниження необхідності довгострокового зберігання товарів;

– використання технологій "Just in time" у розвитку ECR.

Показниками ефективності логістичних процесів є наступні [9]:

- скорочення запасів в ланцюгах товарообігу;
- максимальне використання потужності підприємств оптової та роздрібної торгівлі;
- прискорення оборотності капіталу;

- скорочення транспортних витрат;
- мінімізація витрат, пов'язаних з вантажопереробкою;
- оптимізація робочої сили.

Мінімізацію витрат на зберігання запасів потрібно проводити наступним чином:

По-перше, необхідно формалізувати процедури, що регламентують утворення запасів і зберігання. Це дозволить розрахувати витрати компанії на формування та підтримку товарного запасу.

По-друге, проаналізувати технології зберігання і розглянути альтернативні варіанти.

Як показує практика, використання автоматизованих складів дозволяє істотно знизити операційні витрати на зберігання і складську обробку запасів.

Висновки. На сучасному етапі економічного розвитку логістика займає одне з провідних місць для торговельних підприємств. Правильне функціонування та правильна взаємодія структурних елементів логістичних процесів для торговельних підприємств сприятиме підвищенню ефективності управлінських рішень. В результаті дослідження було дано визначення понять "логістична система" та "логістика торговельного підприємства", а також наведена класифікація логістичних систем. Необхідності подальших досліджень набуло питання удосконалення логістичних методів для підвищення ефективності торгівлі.

Література:

1. *Семененко А. И.* Логистика. Основы теории: Учебник для вузов / А. И. Семененко, В. И. Сергеев. – СПб. : Союз, 2001. – 544 с.

2. *Приймак В. М.* Корпоративные проектно-ориентированные системы управления бізнесом / В. М. Приймак // "Актуальные проблемы менеджмента, маркетинга и логистики". – Москва, РХТУ им. Менделева, 2005. – 200 с.

3. *Бутов А.* Формування ефективної системи управління логістикою на підприємствах / А.Бутов // Галицький економічний вісник. — 2012. — № 3(36). – с. 161–166.

4. *Верхоглядова Н. І.* Синергетичний ефект впровадження концепції інтегрованої логістики при формуванні конкурентних переваг промислового підприємства / Н. І. Верхоглядова // Економічний простір . – 2013. – № 74. – С. 183–195.

5. *Чухрай Н.* Формування ланцюга поставок: питання теорії та практики / Н. Чухрай, О. Гірна // Монографія. – Львів: Інтелект-Захід, 2007. – 232 с.

6. *Дубчак Л. В.* Проблеми впровадження ERP-систем // Проблеми впровадження інформаційних технологій в економіці [Тези доповідей V міжнародної науково-практичної конференції] / [Л. В. Дубчак, І. О. Софронова, В Ю. Свириденко]. – Ірпінь. – травень 2004. – С. 256–260.

7. *Gudehus T*. Logistik: Grundlagen, Strategien / *T. Gudehus.* – Anwendungen. Aufl.. Berlin u. a.: Springer, 2005, p. 1144.

8. *Карнаухов С.* Логистические системы: издержки и отдача / С. Карнаухов // РИСК. 2003. – № 3. – С. 4–15.

9. *Логунов В.* Логистика в торговой системе [Електронний ресурс] / В. Логунов. – Режим доступу: www.dist-cons.ru/modules/logistic/section5.html

10. *Крикавський Є. В.* Логістична системи / Є. В. Крикавський, Н. В. Чорнописька. – Львів: Вид-во Нац. ун-ту "Львівська політехніка", 2009. – 264 с.

References:

1. *Semenenko, A. Y., Serheev, V. Y.,* (2001.) Lohystyka. Osnovы teoryy : Uchebnyk dlya vuzov. SPb.: Soyuz. 544 s.

2. *Pryymak, V. M.,* (2005.) Korporatyvnыe proektno-oryentyrovannыe systemы upravlenyya biznesom. "Aktual'nыe problemы menedzhmenta, marketynha y lohystyky". Moskva, RKhTU ym. Mendeleva. 200 s.

3. *Butov, A.,* (2012.) Formuvannya efektyvnoyi systemy upravlinnya lohistykoyu na pidpryyemstvakh. Halyts'kyy ekonomichnyy visnyk. 3(36). s. 161–166.

4. *Verkhohlyadova, N. I.,* (2013.) Synerhetychnyy efekt vprovadzhennya kontseptsiyi intehrovanoyi lohistyky pry formuvanni konkurentnykh perevah promyslovoho pidpryyemstva. Ekonomichnyy prostir. № 74. s. 183–195.

5. *Chukhray, N., Hirna, O.,* (2007.) Formuvannya lantsyuha postavok : pytannya teoriyi ta praktyky: Monohrafiya. L'viv: Intelekt-Zakhid, 232 s.

6. *Dubchak, L. V., Sofronova I. O., Svyrydenko V. Yu.,* (2004.) Problemy vprovadzhennya ERP-system. Problemy vprovadzhennya informatsiynykh tekhnolohiy v ekonomitsi [Tezy dopovidey v mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi]. Irpin'. s. 256–260.

7. *Gudehus, T.,* (2005.) Logistik : Grundlagen, Strategien. Anwendungen. Aufl.. Berlin u.a. : p. 1144.

8. *Karnaukhov, S.,* (2003.) Lohystycheskye systemы : yzderzhky y otdacha. RYSK. 3. s. 4–15.

9. *Lohunov, V.,* 2012. Lohystyka v torhovoy systeme [Onlayn] Dostupnyy za adresoyu : www.dist-cons.ru/modules/logistic/section5.html [stanom na 10 sichnya 2014].

10. *Krykavs'kyy, Ye. V., Chornopys'ka, N. V.,* (2009.) Lohistychna systemy. L'viv: Vyd-vo Nats. un-tu "L'vivs'ka politekhnika" 264 s.

Надійшла до редколегії 27.02.14

Тараненко Ю. В., асп.
КНУ имени Тараса Шевченко

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ ИСЛЕДОВАНИЯ ОСОБЕННОСТЕЙ И СТРУКТУРЫ ЛОГИСТИКИ ТОРГОВЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

В статье исследованы теоретические аспекты особенностей логистики на торговых предприятиях оптовой и розничной торговли. Рассмотрены требования для эффективного управления логистической системой, дано определение понятий "логистическая система" и "логистика торгового предприятия", представлена классификация логистических систем. Проанализировано влияние рационального использования логистических методов, определены основные показатели эффективности логистических процессов.

Ключевые слова: *логистика; логистическая система; логистические процессы; торговое предприятие.*

Y. V. Taranenko, Ph D. student
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

THEORETICAL APPROACHES TO FEATURES AND STRUCTURE OF TRADE ENTITY LOGISTICS

The paper examines theoretical aspects of logistic features in wholesaling and retailing. The study deals with effective management of logistic system and puts forward definitions for 'logistic system' and 'logistics of a trade entity' and suggests a classification of logistic systems. An analysis is conducted as to an influence of optimal use of logistic methods. The paper assesses an effect of optimal use of logistic methods on a company's economic activities and highlights main indices to measure effectiveness of logistics. Correct functioning and correct interaction of the structural elements of logistics processes for the logistics of a trade entity will enhance the effectiveness of management decisions.

Keywords: *logistics, logistics system, logistics processes, trade entities.*